

Erken Çocukluk Eğitiminde Sınıf Yönetimi

Editörler: Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS • Doç. Dr. Fatma SADIK

— 5. Baskı —

Editörler: Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS - Doç. Dr. Fatma SADIK

Erken Çocukluk Eğitiminde SINIF YÖNETİMİ

ISBN 978-605-318-633-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Ekim 2016, Ankara

5. Baskı: Şubat 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi

Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: yayinevi@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*“Kitabın yazımında katkıda bulunan arkadaşlarımız şahsında,
geçmişte, bugün ve gelecekte kendini eğitime adayan tüm öğretmenlerimize...”*

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS - Doç. Dr. Fatma SADIK

BÖLÜM 1. SINIF YÖNETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Doç. Dr. Fatma SADIK - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6565-5679

BÖLÜM 2. SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ÇEVRESEL UNSURLAR

Doç. Dr. Mustafa YAŞAR - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8421-4406

BÖLÜM 3. FİZİKSEL ORTAMLARIN PLANLANMASI

Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0738-9325

BÖLÜM 4. KURAL VE PROSEDÜRLER

Prof. Dr. Ayten İFLAZOĞLU SABAN - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5933-3198

BÖLÜM 5. ÖĞRETİMİN YÖNETİMİ

Doç. Dr. Özlem KAF - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1955-2986

BÖLÜM 6. OKUL ÖNCESİ SINIFLARINDA ZAMAN YÖNETİMİ

Doç. Dr. M. Sencer BULUT ÖZSEZER - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8963-010X

BÖLÜM 7. SINIF ATMOSFERİNİ OLUMLU YÖNDE GELİŞTİREN ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİ

Doç. Dr. M. Sencer BULUT ÖZSEZER - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8963-010X

**BÖLÜM 8. SINIFTA İSTENMEYEN DAVRANIŞLAR, NEDENLERİ,
YÖNETİMİ**

Prof. Dr. Özkan ÖZGÜN - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9053-8941

BÖLÜM 9. DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. Fatma SADIK - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6565-5679

BÖLÜM 10. ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLAR

Prof. Dr. Ayperi DİKİCİ SİĞİRTMAÇ - Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8167-8467

ÖN SÖZ

Tüm eğitim sistemleri okullar aracılığıyla çocukların ve gençlerin çağın gereklerine uygun yetişmesini, yaratıcı, üretken, sorumluluk sahibi, etkili bireyler olarak gelişmelerini sağlamaya çalışır. Bu amaca yönelik olarak eğitim programları hazırlanır, uygulanır, sonuçları değerlendirilir ve toplumsal gelişmelere bağlı sürekli olarak geliştirilir. Ancak eğitim programları ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın, program gerçek başarısını uygulamada gösterir. Bir bakıma eğitim programı öğretmenin elinde can bulur, bireye sağlayacağı katkı öğretmenle şekillenir. Bu nedenle öncelikle programı uygulayan, çocukların ve gençlerin okul ortamında gelişiminden sorumlu olan öğretmenlerin çağın gereklerine uygun olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

Etkili öğretmenin nitelikleri her zaman tartışılan ve tartışılmaya devam edecek bir konudur. Çünkü öğretmen, sadece sahip olduğu bilgilerle değil, düşünce biçimi, olaylar karşısındaki tutum ve davranışları ve sahip oldukları insani niteliklerle çocukları etkileme gücünde olan en önemli kişilerden biridir. Eğitim ortamının düzenlenmesi, eğitim uygulamalarının gerçekleştirilmesi, bir etkinlikte öğretmenin ve çocukların üstlendikleri roller ve sınıf düzeninin sağlanması büyük ölçüde öğretmenin özelliklerine bağlıdır. Herkesin iyi öğretmen ya da nitelikli öğretmen kimdir? sorusuna verebileceği bir cevap ya da tanımlamak için kullandığı özellikler vardır. Bazılarına göre öğrenmeyi kolaylaştıran, başarıyı artıran öğretmen iyidir. Bazılarına göre çocuklara sevgiyle yaklaşan, değer verdiğini hissettiren öğretmen iyidir. Veliye göre, okul yöneticisine göre, çocuğun yaşına göre öne çıkan özellikler değişse de genel olarak etkili öğretmenlerin, mesleki açıdan donanımlı, insani olarak iletişime açık ve olumlu bir rol model olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mesleki açıdan donanımlı öğretmenler yetiştirmek onlara meslekleriyle ilgili bilgileri vermenin yanı sıra birçok beceriyi de kazandırmamızı gerektirmektedir. Bu becerilerden bir olan sınıf yönetimi sadece olumlu davranışlar geliştirmeyi desteklemesi açısından değil, öğretmenin eğitsel becerilerini hayata geçirmesini kolaylaştırması açısından da önemlidir. Çünkü iyi yönetilemeyen sınıflarda öğretmenin etkili eğitsel uygulamalar yapması mümkün değildir. Bu kitabın yazılış amacı, özellikle 0-6 yaş çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarına sınıf yönetimi konusunda yardımcı olmak ve yönetsel becerilerini geliştirmelerine rehberlik etmektir. Böyle bir amaca yönelmemizdeki temel neden, ülkemizde sınıf yönetimi konusunda yazılmış kitapların genellikle ilköğretimi temel alması, okul öncesi öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına bu konularda reh-

berlik edecek yayınların olmamasıdır. Okul öncesi dönem çocuklarının eğitimsel ve gelişimsel ihtiyaçları diğer yaş gruplarındaki çocukların ihtiyaçlarından çok farklıdır. Bu nedenle küçük çocuklarla çalışan öğretmenlerin sınıf yönetim davranışları ve uygulamaları, ilköğretim ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerden farklı olmalıdır. Alanında uzman sekiz öğretim üyesinin ilgili alanyazını titizlikle incelenmesiyle hazırlanan bu kitabın, Eğitim Fakültelerinin Temel Eğitim Bölümü Okul öncesi Öğretmenliği Ana bilim Dalında okutulmakta olan “**Sınıf Yönetimi**” derslerine kaynak oluşturacağı, bu alanda çalışan tüm eğitimcilere, yöneticilere ve öğretmenlere rehberlik edeceği düşünülmektedir. On bölümden oluşan kitap sınıf yönetimiyle ilgili temel kavram ve ilkelerin yanı sıra okul öncesi eğitim kurumlarında yaşanan yönetim sorunları ve sınıfların etkili bir şekilde nasıl yönetileceği ile ilgili bilgiler ve örnekler sunmaktadır.

Öncelikle dikkatli ve özverili çalışmaları nedeniyle kitapta katkıları bulunan bütün arkadaşlarımıza çok teşekkür ederiz. Kitabın baskıdan önceki şeklini okuyup eleştirilerde bulunan değerli meslektaşlarımıza ve basıma hazırlanması ve baskısında emeği geçen herkese içtenlikle teşekkür ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS
ORCID No: 0000-0002-0738-9325

Doç. Dr. Fatma SADIK
ORCID No: 0000-0002-6565-5679

Şubat 2024, Adana

İÇİNDEKİLER

Bölümler ve Yazarları.....	v
Ön Söz.....	vii

BÖLÜM 1 SINIF YÖNETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

Giriş	1
Sınıfın Yapısı ve Özellikleri	2
Sınıfta Düzen.....	6
Sınıf Yönetimi	7
Sınıf Yönetiminin Boyutları	9
Sınıf Yönetim Modelleri	10
Etkili Sınıf Yönetiminin İlkeleri.....	14
Kaynaklar.....	20

BÖLÜM 2 SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ÇEVRESEL UNSURLAR

Giriş.....	23
Çocukların Özellikleri	24
Akran İlişkileri ve Akran Kültürü.....	26
Sınıfın Fiziksel ve Psikososyal Yapısı	28
Öğretmenin Kişisel ve Mesleki Özellikleri	30
Okul Yapısı	33
Aile	35
Toplumsal, Kültürel ve Sosyal Çevre.....	38
Kitle İletişim Araçları (Medya).....	39
Kaynaklar.....	42

BÖLÜM 3 FİZİKSEL ORTAMLARIN PLANLANMASI

Giriş.....	46
Fiziksel Ortamın Değişkenleri.....	46
Okulöncesi Eğitim Binasının Özellikleri.....	50
Açık Hava Alanları (Okul Bahçesi)	51
Sınıflar ve Öğrenme Merkezleri	52
Dramatik Oyun Merkezi	54
Kitap Merkezi	54
Blok Merkezi	54
Sanat Merkezi	55

Müzik Merkezi.....	55
Fen Merkezi.....	56
Bilgisayar Merkezi.....	56
Su ve Kum Merkezi.....	56
Kaynaklar.....	58

BÖLÜM 4 KURAL VE PROSEDÜRLER

Giriş.....	62
Sınıf Kural ve Prosedürlerinin Tanımlanması.....	64
Sınıf Kurallarının Belirlenmesi.....	67
Sınıf kurallarının taşınması gereken özellikler.....	68
Kural belirleme sürecine çocukların katılımı.....	71
Kuralların Öğretilmesi.....	73
Kuralların Uygulanması.....	74
Sınıf Prosedürlerinin Planlanması.....	74
Etkinlikler sırasında yapılacak işlemlerle ilgili prosedürler.....	75
Grup aktiviteleri ile ilgili prosedürler.....	78
Diğer işlemler ile ilgili prosedürler.....	79
Kaynaklar.....	82

BÖLÜM 5 ÖĞRETİMİN YÖNETİMİ

Giriş.....	83
Eğitim Etkinliklerinin Planlanması.....	84
Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması.....	89
Eğitim Etkinliklerinin Değerlendirilmesi.....	92
Kaynaklar.....	96

BÖLÜM 6 OKUL ÖNCESİ SINIFLARINDA ZAMAN YÖNETİMİ

Giriş.....	99
Zaman Nedir?.....	100
Zaman Yönetimi.....	101
Sınıfta Zaman Yönetimi.....	103
Sınıfta Zamanın Etkili Kullanılması.....	105
Okul Öncesi Kurumlarda Günlük Eğitim Akışı.....	107
Günlük Eğitim Akışı Hazırlanırken Düşünülmesi Gereken Zaman Blokları.....	111
Kaynaklar.....	116

BÖLÜM 7 SINIF ATMOSFERİNİ OLUMLU YÖNDE GELİŞTİREN ETKİLİ İLETİŞİM BECERİLERİ

Giriş.....	120
Etkili İletişim ve Sınıf Yönetimi İlişkisi	120
Sınıfta Etkili İletişim İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler	122
Çözüm İletileri	123
Bastırıcı İletiler	123
Dolaylı İletiler	123
Sen Dili/Ben Dili	126
Temel Dinleme Becerileri.....	128
Edilgin dinleme	129
Kabul ettiğini gösteren tepkiler	129
Kapı aralayıcı iletiler	129
Etkin dinleme	130
Öğretmenime Not	132
Kaynaklar.....	133

BÖLÜM 8 SINIFTA İSTENMEYEN DAVRANIŞLAR, NEDENLERİ, YÖNETİMİ

Giriş.....	136
İstenmeyen Davranışların Tanımı.....	136
Çocuk Gelişimi ve İstenmeyen Davranışlar	138
Okul Öncesi Eğitimin Niteliği ve İstenmeyen Davranışlar	140
Okul Öncesi Dönemde Karşılaşılan Bazı İstenmeyen Davranışlar	140
Saldırganlık	141
Yalan söyleme	143
Hırsızlık	144
Hile yapma	144
İstenmeyen Davranışların Yönetimi	145
Problemin kaynağını saptamak.....	146
Gelişim dönemlerine özgü davranışlar	148
Yetişkinlerin yanlış beklentileri.....	148
Eksik beceriler	149
Davranışın sonucunu anlamamak	151
İstenmeyen davranışı öğrenme	152
Karşılanmamış duygusal gereksinimler	153
Ciddi problemler	155
Kaynaklar.....	156

BÖLÜM 9 DİSİPLİN YAKLAŞIMLARI

Giriş.....	159
Disiplin	160
Disiplinde Kontrol Derecesi.....	161
Disiplin Yaklaşımları.....	163
Davranış Değiştirmeye Dayalı Disiplin Yaklaşımı (B.F. Skinner).....	163
Güvengen Disiplin Yaklaşımı (Atılgan Disiplin- L.Canter, M. Canter)	170
Sosyal Disiplin Yaklaşımı (Ussal Sonuçlar - R. Dreikurs).....	175
Gerçeklik Terapisi Yaklaşımı (Kontrol Modeli - W. Glasser)	180
Öğretimsel Yaklaşım (Grup Yönetimi- J. S. Kounin)	186
Etkili İletişim Yaklaşımı (Öğretmen Etkililiği Eğitimi -T. Gordon).....	189
Kaynaklar.....	193

BÖLÜM 10 ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN ÇOCUKLAR

Giriş.....	195
Kaynaştırma Eğitimi	196
Öğrenme Güçlüğü, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar... 198	
Görme Yetersizliği Olan Çocuklar	201
İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar	203
Dil ve Konuşma Yetersizliği Olan Çocuklar	204
Sonuç.....	207
Kaynaklar	208

Yazarların Özgeçmişleri.....	211
-------------------------------------	------------

1.BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNDE TEMEL KAVRAMLAR

İÇİNDEKİLER

- ❖ Giriş
- ❖ Sınıfın Yapısı ve Özellikleri
- ❖ Sınıfta Düzen
- ❖ Sınıf Yönetimi
- ❖ Sınıf Yönetiminin Boyutları
- ❖ Sınıf Yönetim Modelleri
- ❖ Etkili Sınıf Yönetiminin İlkeleri
- ❖ Kaynaklar

Giriş

Sınıflar, öğretmen ve çocukların karşı karşıya geldiği ve eğitim etkinliklerinin gerçekleştiği özel bir yaşam alanıdır. Eğitim süresinin büyük bir kısmı bu yaşam alanında geçer ve çocuğun davranışlarında yarattığı etki açısından sınıflarda geçirilen yaşantıların önemi büyüktür. Öğretmenin temel görevi, çocukların eğitsel amaçlara ulaşmasına yardımcı olmaktır. Bu nedenle öğretmenlerin birçok bilgi ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Öğrenmeyi desteleyecek etkinlikler planlayabilme, çocukların ilgisini yüksek tutma, çocuklarla iyi bağlar kurarak onları motive etme, çocuklar ve ailelerle nitelikli çalışmalar yapabilmek için etkili iletişim becerilerine sahip olma bu becerilerden bazılarıdır. Öğretmenlerin sadece çocukların olumlu davranışlarını destekleyebilmesi ve uygun olmayan davranışları iyileştirmesi açısından değil, aynı zamanda eğitimin niteliğini artırma açısından da sahip olması gereken bir diğer beceri sınıf yönetimidir. Çünkü öğrenmeyi kolay-

laştıracak şekilde sınıf düzenini oluşturulduğu ve uygulama süresince bu ortamın etkili yönetildiği sınıflarda çocuklar daha iyi öğrenme olanaklarına kavuşurlar. Bu nedenle öğretmenlerin sadece eğitici olarak değil, etkili bir sınıf yöneticisi olarak da yetiştirilmeleri gerekmektedir. Yeni bir beceri kazanmak bir süreç gerektirir. Bir diğer ifadeyle öğretmenler bilgi edindikçe ve uygulama yaptıkça etkili öğretmen olma yolunda ilerleme kaydederler. Diğer becerilerde olduğu gibi sınıf yönetiminde beceri kazanmanın ilk adımı, bu görevin temel özellikleri hakkında bilgi edinmedir. Bu nedenle bu bölümde sınıfın yapısı ve temel özellikleri, sınıfta düzen ve yönetim kavramları, sınıf yönetiminin boyutları ve sınıf yönetim modellerinin genel özellikleri açıklanmıştır. Verilen bilgilerin öğretmen ve öğretmen adaylarına konuya geniş açıdan bakma ve sınıf yönetimini bütünsel olarak algılama fırsatı vereceği düşünülmektedir.

Sınıfın Yapısı ve Özellikleri

Her insan farklı kişisel özelliklere, inançlara, değerlere, kültürel birikime ve beklentilere sahiptir. Bu nedenle, çocuklar her ne kadar aynı gelişim özelliklerine sahip olsalar da okula karşı tutumları, alışkanlıkları, konuşma ve dinleme becerileri birbirinden farklıdır. Aynı zamanda sınıf ortamını ve sosyal ilişkiler ağını oluşturan bu özellikler, hem öğretmen ve çocuğun sınıf içi davranışlarını, hem de çocukların okulla ilgili duyuşsal özelliklerini etkilemesi açısından son derece önemlidir (Erden, 1998). Ök, Göde ve Alkan' a göre (2003) her sınıfın sahip olduğu sosyal dinamikler şunlardır:

- Sınıf, ortak amaçları ve özellikleri olan bir gruptur. Yeni bilgiler öğrenmek, öğrencilerin ortak amacıdır. Öğrenciler bu amaca ulaşmak için birbirleriyle etkileşime girer ve grup oluştururlar.
- Bireylerin grup içindeki davranışları, tek başlarına gösterdikleri davranışlardan farklıdır. Bireyin davranışları içinde bulunduğu grubun dinamiğine göre değişir.
- Grubun birey üzerinde toplumsal baskı kurma etkisi vardır. Öğrenciler sınıf içinde bazı durumlarda bireysel olarak yapmak istemedikleri eylemleri, sınıfta yalnız kalmamak, sadece gruba uyum sağlamak ve grup tarafından dışlanmamak için daha kolay yapabilmektedirler.
- Her grubun kendine özgü değerleri ve normları vardır. Bunlar sınıfın ortak kültürünü oluşturur.